

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-67-28>
УДК 657.1

Мельничук М.О.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки та обліку,
Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Melnuchyk Marina

Kharkiv Institute of Trade and Economics
of the Kyiv National University of Trade and Economics

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ
ЕЛЕМЕНТІВ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА**

**ORGANIZATIONAL-METHODICAL ASPECTS OF ACCOUNTING
OF ELEMENTS OF SOCIAL CAPITAL OF ENTERPRISE**

У статті розкрито дискусійні питання щодо визнання об'єктів обліку соціального капіталу та відображення операцій із ними, у зв'язку з чим доведено необхідність якісного професійного судження щодо розвитку таких питань у бухгалтерському обліку. Рекомендовано ведення соціального обліку під час формування облікової моделі операцій з елементами соціального капіталу як складової частини бухгалтерського обліку. Ґрунтуючись на зазначеному, вдосконалено методичні засади синтетичного та аналітичного обліку операцій з елементами соціального капіталу на основі положень П(С)БО та МСФЗ. Ідентифіковано облікові номенклатури соціального капіталу за соціальною й екологічною сферами та віднесено їх до відповідних фасетів аналітичного обліку через те, що елементи соціального капіталу являють собою досить різноманітні об'єкти обліку.

Ключові слова: соціальний облік, соціальний капітал підприємства, облікові номенклатури, професійне судження.

В статье раскрыты дискуссионные вопросы о признании объектов учета социального капитала и отражения операций с ними, в связи с чем доказана необходимость качественного профессионального суждения по развитию таких вопросов в бухгалтерском учете. Рекомендовано ведение социального учета при формировании учетной модели операций с элементами социального капитала как составляющей бухгалтерского учета. Основываясь на указанном, усовершенствованы методические подходы синтетического и аналитического учета операций с элементами социального капитала на основе положений П(С)БУ и МСФО. Идентифицированы учетные номенклатуры социального капитала по социальной и экологической сферам и отнесены к соответствующим фасетам аналитического учета в связи с тем, что элементы социального капитала представляют собой достаточно разнообразные объекты учета.

Ключевые слова: социальный учет, социальный капитал предприятия, учетные номенклатуры, профессиональное суждение.

All over the world, businesses are involved in social activities, results of which must be reflected in accounting and reporting. The accounting of social capital is conducted on separate objects, information about social capital is not generalized in accounting registers. In such circumstances, it is difficult to prepare non-financial reports. Therefore, accounting policies should take into account elements of social capital in accordance with standards and professional ethics through use of formal and informal accounting techniques. The purpose of article is to substantiate organizational and methodological provisions regarding accounting of key elements of social capital of enterprises. The article reveals debatable questions about recognition of objects of accounting for social capital and reflection of operations with them, in connection with which necessity of high-quality professional judgment on the development of such issues in accounting has been proved. It is recommended to maintain social accounting in the formation of accounting model of operations with elements of social capital as a component of accounting. The contents of concept of social accounting and its purpose, its objects and components are disclosed. Based on the above, methodological approaches to the

synthetic and analytical accounting of transactions with elements of social capital have been improved based on the provisions of National Standards of Accounting and IFRS. The accounting nomenclatures of social capital in social and environmental spheres were identified and assigned to the corresponding facets of the analytical one due to fact that elements of social capital are quite diverse accounting objects. Accounting nomenclatures are grouped by areas where they arise: social and environmental, by types of relationships that determine facet and object codes for analytical accounting. For some accounting nomenclatures, the article proposes a methodical approach to reflecting them in accounting. It is proposed to account for social costs of enterprise to maintain a generic account «Social expenses» in relevant analytical sections. The conceptual model of analytical accounting of elements of social capital through the facet system is recommended.

Key words: social accounting, social capital of enterprise, accounting nomenclatures, professional judgment.

Постановка проблеми. Традиційно бухгалтерський облік підприємств спрямований на відображення господарських операцій для складання фінансової звітності. Проте зростаючі вимоги різних стейкхолдерів зумовлюють потребу в систематизації інформації про операції більш широко, з огляду на ефективність соціальної та екологічної політики. У всьому світі й в Україні зокрема підприємства все частіше беруть участь у соціальній діяльності, про результати якої останніми роками почали звітувати, і така практика набуває поширення. Бухгалтерський облік елементів соціального капіталу, які відображають соціальну відповідальність бізнесу, ведеться за окремими об'єктами обліку, інформація про соціальний капітал не узагальнюється в облікових регістрах і не деталізується в аналітичному обліку за операціями. Така ситуація породжує складність у підготовці нефінансових звітів, у зв'язку з чим підприємства, які її складають, витрачають до шести місяців на збір та обробку даних. В Україні практично не ведеться синтетичний та аналітичний облік соціального капіталу, зважаючи на складність виокремлення та оцінки його структурних елементів [1]. Тому, по-перше, варто розробляти обґрунтовану облікову політику в частині елементів соціального капіталу, по-друге, використовувати методи й принципи бухгалтерського обліку, які відповідають нормам стандартів та професійній етиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження теоретико-методичних засад організації бухгалтерського обліку елементів соціального капіталу присвячено наукові праці таких вітчизняних учених: К.В. Безверхого, Т.В. Давидюк, В.М. Диби, А.П. Дикого, І.В. Жиглей, С.Я. Король, М.В. Корягіна, С.О. Левицької, В.С. Леня, О.О. Нестеренко, І.Я. Омецінської, О.О. Осадчої, О.І. Пацули, Н.Л. Правдюк, О.Б. Сивак, О.Г. Сокіл, Л.В. Чижевської. Вченими розглядалося введення в обіг поняття «соціальний облік», пропонувалося вдосконалення методичних засад обліку окремих складників соціального капіталу та обґрунтовувалися облікові теорії у цій площині.

За підвищення рівня соціальної відповідальності підприємств перед власниками й суспільством та зростання конкуренції на ринках (товарів, праці, капіталів) слід відзначити зростання актуальності дослідження питань відображення в обліку операцій, спричинених такими умовами. Результати комплексного дослідження бухгалтерського обліку соціального капіталу в Україні мають локальний характер за окремими об'єктами обліку, що зумовлює потребу в науковому дослідженні

організаційно-методичного забезпечення обліку соціального капіталу. Надаючи належну увагу напрацюванням учених, виникла потреба наукового обґрунтування означених питань за складниками соціального капіталу: екологія, економіка та соціальна сфера.

Мега статті полягає в обґрунтуванні організаційних та методичних положень щодо бухгалтерського обліку ключових елементів соціального капіталу підприємств.

Виклад основного матеріалу. Ураховуючи, що соціальний капітал є новим об'єктом і нефінансова звітність останніми роками складається лише деякими великими підприємствами, неабияку увагу необхідно приділяти професійному судженню працівників облікової служби. Професійне судження фахівця у частині теорії і методології обліку набуває актуальності через визначення інституційної теорії як теоретичного підґрунтя наукового пізнання та через поширення розуміння бухгалтерського обліку як окремого соціально-економічного інституту [2]. Практикою підтверджується потреба у застосуванні формальних та неформальних облікових прийомів, що дасть змогу генерувати інформацію про складники соціального капіталу для своєчасного прийняття рішень про ефективність соціально-економічної системи підприємства. Отже, професійне судження бухгалтера з приводу аргументованих методичних прийомів і процедур, можливих варіантів наслідків, оцінки ризиків стосовно обліку соціального капіталу має ґрунтуватися на відповідності принципам обліку та запитам користувачів інформації. Водночас вибраний альтернативний інструментарій має відповідати принципам формування фінансової звітності та вимогам до змістовної наповнюваності нефінансових звітів.

Господарські операції, пов'язані з провадженням соціальної діяльності, деякими вченими рекомендується відображувати в системі соціального обліку. Висунуто припущення, що в контексті посилення соціальної відповідальності соціальний облік має стати не окремим видом обліку, а структурним елементом системи традиційного бухгалтерського обліку [3]. Іншими вченими соціальний облік визначається як окремий вид бухгалтерського обліку, що є процесом формування та надання внутрішнім і зовнішнім користувачам інформації про економічний, екологічний та соціальний вплив суб'єкта і його діяльності на суспільство [4]. С.О. Левицька визначила соціальний облік як відображення фактів господарської діяльності в рамках економічних та організаційних заходів використання, збереження, розвитку трудових ресурсів підприємства з урахуванням еколого-економічного забезпечення їх

реалізації [5]. О.О. Осадча розширено визначила предмет соціального обліку як відображення в обліку та звітності фактів фінансово-господарської діяльності в рамках економічних та організаційних заходів використання, збереження, розвитку трудових ресурсів підприємства на принципах соціальної відповідальності бізнесу, забезпечення його впливу на збалансований розвиток регіональної економіки [6]. Об'єктом соціального обліку пропонують визнавати витрати, які пов'язані із соціальною активністю компанії (екологічне, соціальне та трудове партнерство) [7]. Л.В. Чижевська безпосередньо об'єктами соціального обліку визначає витрати на екологію, оцінку людської діяльності, інтелектуальний капітал, розподіл доданої вартості тощо [8]. Водночас Н.Л. Правдюк доходить висновку, що на сучасному етапі розвитку економіки України йдеться не про соціальний бухгалтерський облік, а лише про один із його складників у частині виділення вимірюваних та ймовірних витрат на соціальні потреби [9]. Уважаємо, що ведення соціального обліку повинно не бути обтяжливим для обліково-економічної системи підприємства в частині «затрати – вигоди» та надавати позитивного ефекту від упровадження. У зв'язку із цим дотримуємося думки про доцільність не відокремленого його ведення, а як структурної частини бухгалтерського обліку. Для цього рекомендовано до існуючих застосовуваних на підприємстві субрахунків вводити додаткові аналітичні рахунки або додаткові елементи чи субконто в автоматизованому середовищі «ІС Бухгалтерія» з метою усунення загрози масиву даних у реєстрах.

Ураховуючи, що елементи соціального капіталу являють собою досить різноманітні об'єкти обліку, рекомендовано запровадити фасетну систему аналітичного обліку облікових номенклатур про соціальний капітал (табл. 1).

У табл. 1 наведено облікові номенклатури щодо соціального капіталу за сферами, де вони виникають – соціальна та екологічна, у розрізі видів взаємостосунків, які визначають номер фасету, та шифрами об'єктів для аналітичного обліку. Переважна більшість зазначених об'єктів є витратами операційної діяльності, визнається за принципами національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (насамперед П(С)БО 16 «Витрати») і обліковуються на рахунках класу 9.

Із усіх перелічених об'єктів обліку для більшості підприємств переважно частку займають виплати працівникам. Сьогодні таких виплат у грошовій та негрошовій формах є досить багато, тому згрупуємо їх для аналітичного обліку. Для фасету – розрахунки з оплати праці, до субрахунку «Розрахунки з працівниками з оплати праці» рекомендовано відкривати аналітичні рахунки в розрізі підрозділів – центрів відповідальності, які генерують складники соціального капіталу, наприклад: 661/11–01 «Розрахунки з оплати праці з працівниками адміністрації», 661/11–02 «Розрахунки з оплати праці з працівниками торговельного залу», 661/11–03 «Розрахунки з оплати праці з працівниками

HR-відділу», 661/04 «Розрахунки з оплати праці з працівниками відділу маркетингу та реклами», 661/11–05 «Розрахунки з оплати праці з працівниками відділу якості, сертифікації», 661/11–06 «Розрахунки з оплати праці з працівниками відділу безпеки праці» тощо. Інформація за такими аналітичними розрізами дасть змогу систематизувати її в системі управлінського обліку щодо складників соціального капіталу та формувати показники нефінансової звітності.

Питання відображення в бухгалтерському обліку показників мотиваційної частини соціального пакету для працівників залишаються не врегульованими для підприємств через широкий спектр мотиваційних інструментів. Преміювання та інші заохочення працівників (011) у системі облікових номенклатур є витратами або частиною прибутку періоду. Такі винагороди можуть мати систематичний або разовий характер, проте завжди визнаються виплатами поточного періоду. Рекомендуємо нарахування виплат мотиваційного характеру згідно з наказами керівника відображувати на субрахунок 663/12–02 «Розрахунки з працівниками торговельного залу за мотиваційними виплатами» у кореспонденції з рахунками витрат та резервного капіталу.

Пропонуємо на субрахунок 663/12 «Розрахунки з працівниками за мотиваційними виплатами» відображувати витрати на харчування працівників (на практиці здебільшого вони відображуються на субрахунок 661), витрати, пов'язані з компенсацією витрат на проживання та навчання, й інші негрошові мотиваційні витрати.

Однією з ознак довіри (концепту соціального капіталу) роботодавця працівникам є передбачена внутрішніми документами можливість надання працівникам позики, а саме поворотної фінансової допомоги, яка є безоплатною й обов'язкова до повернення. Частою є практика, коли погашення допомоги здійснюється з нарахованої заробітної плати працівника і прирівнюється до виплати зарплати в негрошовій формі. За даним видом операції в бухгалтерському обліку виникає дебіторська заборгованість: короткострокова (на субрахунок 377 «Розрахунки з іншими дебіторами») чи довгострокова (на субрахунок 183 «Інша дебіторська заборгованість»). Рекомендовано для надання поворотної фінансової допомоги працівникам відкривати аналітичний субрахунок 377/11 «Розрахунки за позиками з працівниками» та 183/11 «Дебіторська заборгованість працівників за позиками». Варто зауважити на необхідності здійснення у відповідному звітному періоді переведення заборгованості з довгострокової у короткострокову.

Значна кількість облікових номенклатур соціального капіталу визнається в обліку витратами операційної діяльності, які пропонуємо в системі бухгалтерського обліку розрізнити за такими сферами: суспільство, персонал та екологія. Такі витрати зазвичай ученими характеризуються як соціальні витрати – від категорій виплат персоналу до всіх витрат (їх сукупності), пов'язаних із соціальною відповідальністю

Облікові номенклатури елементів соціального капіталу

№ з.п.	Облікові номенклатури	Шифр	Фасет
<i>Трудові взаємовідносини</i>			
1	Витрати на оплату праці та інші нарахування й обов'язкові платежі	010	1
2	Преміювання та інші заохочення працівників	011	1
3	Забезпечення подальших витрат і платежів	012	1
4	Витрати на фірмовий або спеціальний одяг (пошив, прання)	013	1
5	Виплати після закінчення трудової діяльності чи звільнення	014	1
6	Компенсації за відсутність на роботі	015	1
7	Фінансова допомога працівникам	016	1
<i>Соціальне забезпечення – персонал</i>			
8	Витрати на навчання, підвищення кваліфікації, стажування	020	2
9	Витрати на придбання навчальних матеріалів, літератури	021	2
10	Витрати на корпоративні заходи	022	2
11	Негрошові винагороди працівникам	023	2
12	Медичне чи інше страхування	024	2
<i>Безпека й охорона праці</i>			
13	Витрати на періодичні контрольні заходи	030	3
14	Капітальні інвестиції на забезпечення безпеки праці	031	3
<i>Екологія</i>			
15	Капітальні інвестиції на забезпечення енергоефективності	040	4
16	Витрати на забезпечення енергоефективності	041	4
17	Витрати на сортування, переробку, утилізацію та вивезення сміття і відходів	042	4
18	Витрати на збереження довкілля та екологічний податок	043	4
<i>Взаємовідносини зі споживачами (покупцями)</i>			
19	Гарантії на повернення, ремонт чи обмін товару	050	5
20	Програми лояльності (знижки, дисконти тощо)	051	5
21	Витрати на забезпечення якості товарів і обслуговування	052	5
22	Ремонт та оздоблення соціальних інфраструктурних об'єктів	053	5
23	Витрати на благодійність	060	6
24	Забезпечення соціального розвитку території, де здійснюється діяльність	061	6
25	Витрати на участь у державних чи регіональних програмах	062	6
26	Витрати на створення нових робочих місць	063	6
<i>Взаємовідносини з контрагентами</i>			
27	Трансакційні витрати – соціальна сфера	070	7
28	Трансакційні витрати – екологічна сфера	071	7
29	Програми лояльності від постачальників	072	7
<i>Репутація (капіталізація)</i>			
30	Внутрішньогенерований гудвіл	080	8
31	Різниця (позитивна) між окладами на підприємстві і середньогалузевими	081	8
32	Витрати на поліпшення умов праці	082	8
33	Франчайзинг	083	8
34	Витрати (капітальні інвестиції) на створення торговельної марки та інших маркетингових інструментів	084	8
35	Витрати на складання нефінансового звіту	085	8
36	Витрати на утримання HR-відділу	086	8

підприємства. Пропонуємо для обліку таких витрат узагальнюючий рахунок «Соціальні витрати» за такими аналітичними розрізами:

- 0001 «Соціальні витрати – розрахунки з працівниками», Фасет 1;
- 0002 «Соціальні витрати – управління розвитком персоналу», Фасет 2;
- 0003 «Соціальні витрати – екологія», Фасети 3-4;
- 0004 «Соціальні витрати – покупці й суспільство», Фасети 5-6;

– 0005 «Соціальні витрати – розвиток підприємства», Фасети 7-8.

Характеристикою рахунку-екрану є те, що відомості за операціями, які зумовлюють соціальні витрати, реєструються накопичувальним підсумком (не закривається протягом року) з регулярним визначенням сальдо у передбачених аналітичних розрізах.

За маркетинговою програмою підприємства часто використовують прийоми, спрямовані на стимулювання продажів – програмами лояльності (нарахування

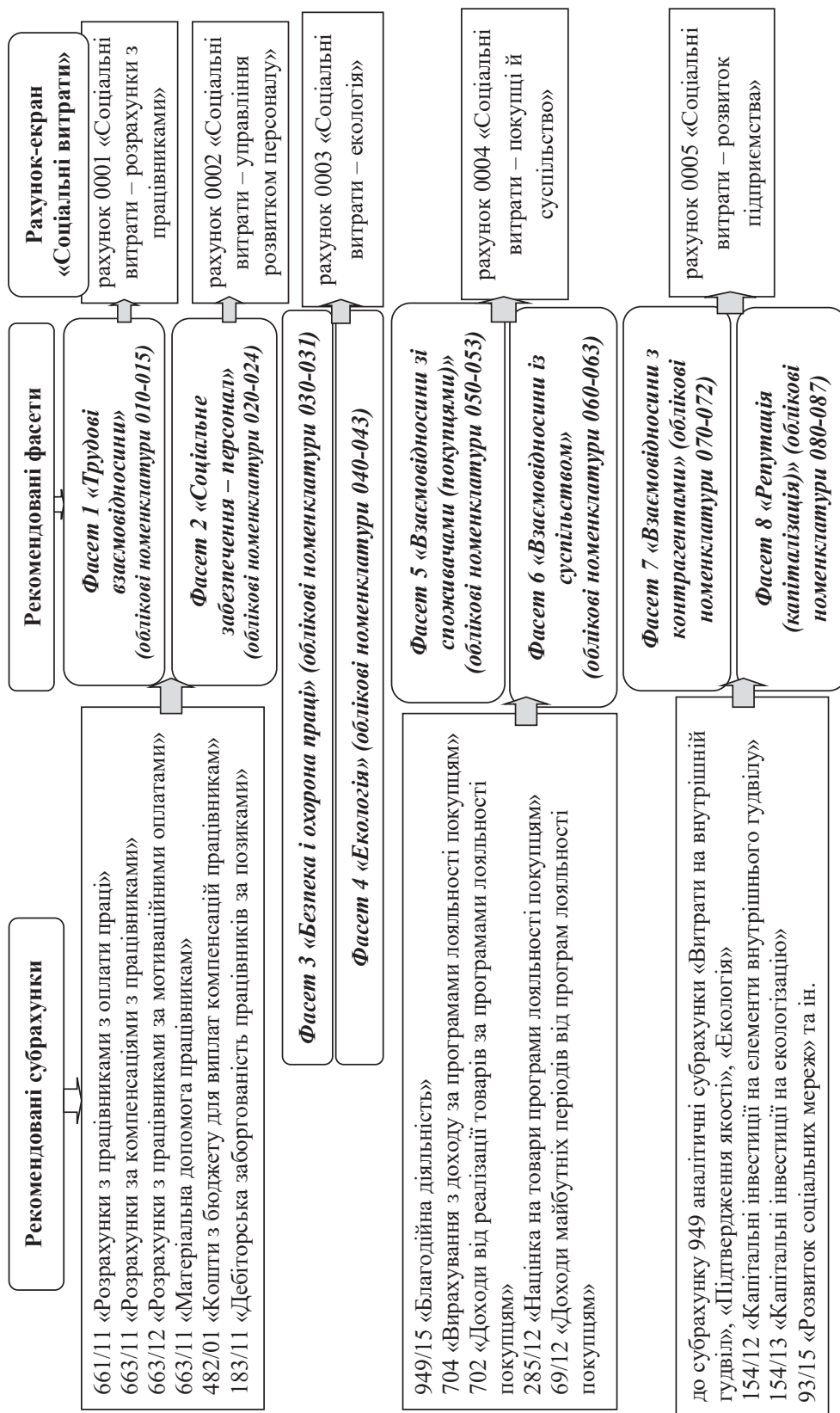

Рис. 1. Загальна фасетна система аналітичного обліку складників соціального капіталу підприємства

бонусних одиниць, проведення акцій, знижки тощо). За МСФЗ 15 «Дохід від договорів із клієнтами» [10] можливість для клієнта придбати додаткові товари або послуги безкоштовно або зі знижкою може надаватися у різних формах, зокрема у формі акцій, кредитів (або балів) клієнту, можливості продовження договору або у формі інших знижок на майбутні товари або послуги. Зважаючи на норму МСФЗ 15, за якою права на придбання товарів у майбутньому безкоштовно чи зі знижкою, компанії повинні окремо відображати у звітності шляхом відстрочки визнання доходу до моменту виконання відповідного зобов'язання або закінчення терміну використання нарахованих бонусів зауважується, що виникає потреба в запровадженні нового об'єкта обліку – субрахунку «Доходи майбутніх періодів від програм лояльності» до рахунку 69 «Доходи майбутніх періодів». Це дасть змогу повною мірою та правдиво відображати операції з наданням бонусів та кеш-беків після дати первинної реалізації в обліку компаній, що отримують привілеї за бонусними програмами лояльності та програмами винагород та субрахунку «Витрати майбутніх періодів за програми лояльності» до рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» [11]. Така пропозиція є більш доцільною, ніж використання субрахунку 474 «Забезпечення інших витрат і платежів», як можна зрозуміти, керуючись нормами МСБО 37 та рекомендаціями інших учених [12].

Обороти за пропонуваними субрахунками дадуть змогу визначити суму соціального ефекту від програм лояльності покупцям та будуть віддзеркалені на рахункові екрані 0004 «Соціальні витрати – покупці й суспільство». До цього рахунку варто додавати витрати, сплачені за рахунок забезпечення, сформованого за субрахунком 473 «Забезпечення гарантійних зобов'язань» у кореспонденції з рахунком 93 «Витрати на збут». Відповідно до П(С)БО 11, перерахунок суми сформованого забезпечення потрібно переглядати на кожну дату балансу.

Важливість розгляду питання організації бухгалтерського обліку внутрішнього гудвілу як прояву соціального капіталу на мікроекономічному рівні є незаперечною. Питання оцінки й обліку нематеріальних активів, зокрема гудвілу, завжди є дискусійними серед вітчизняних та зарубіжних учених, а отже, потребують додаткового вивчення. Внутрішньогенерований гудвіл, зважаючи на принцип безперервності, може бути представлений такими об'єктами обліку:

– витрати періоду, які не капіталізуються згідно з нормами стандартів з обліку (витрати на розроблен-

ня, дослідження, створення нової технології, інвестиції у розвиток персоналу тощо). За таких умов суми витрат варто відображувати на рахунках 93 або 949, аналітичному субрахунку «Витрати на внутрішній гудвіл» й показати на рахунку-екрані 0005 «Соціальні витрати – розвиток підприємства», щоб отримати можливість бачити суми, інвестовані в капіталізацію за результатами звітного періоду;

– різницю у номінальній і ринковій вартості балансових та позабалансових нематеріальних активів (торговельна марка, ділова репутація, імідж, створений персоналом, ділові зв'язки) також варто показати на рахунку-екрані 0005 «Соціальні витрати – розвиток підприємства»;

– капітальні інвестиції у внутрішньогенерований гудвіл звітного періоду, визнані у цьому періоді нематеріальним активом у структурі майна підприємства, відображувати на рахунку 154/12 «Капітальні інвестиції на елементи внутрішнього гудвілу». Зважаючи, що гудвіл завжди є наслідком господарських операцій, визначення його приросту в системі бухгалтерського обліку дасть змогу визначати ефективність репутаційного розвитку.

Таким чином, синтетичний та аналітичний облік складників соціального капіталу є досить багатоаспектним та вимагає цілісності й комплексності у підходах до його реалізації. Рекомендовану концептуальну модель аналітичного обліку елементів соціального капіталу через фасетну систему подано на рис. 1.

Висновки. Виконання завдань соціальної відповідальності підприємств зумовлює потребу в достовірному обліку операцій соціально-економічної системи за дотримання положень соціальної політики. Рекомендовано використовувати поняття «соціальний облік» під час формування облікової моделі операцій з елементами соціального капіталу як складника бухгалтерського обліку, яка забезпечує інформацією про соціальну відповідальність підприємства. Ідентифіковано облікові номенклатури соціального капіталу за соціальною й екологічною сферами та віднесено до відповідних фасетів аналітичного обліку через те, що елементи соціального капіталу являють собою досить різноманітні об'єкти обліку. Рекомендована концепція синтетичного й аналітичного обліку елементів соціального капіталу дає змогу генерувати інформацію про такі операції в системі бухгалтерського обліку для складання фінансової та нефінансової звітності.

Список літератури:

1. Осадча О.О. Обліково-аналітичне забезпечення соціального капіталу в сучасних економічних умовах. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. № 1. С. 31–38. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2016_1_6 (дата звернення: 21.11.2019).
2. Жук В.М. Інституціональна теорія бухгалтерського обліку: відповідь на виклики сучасності. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 8-9. С. 14–23.
3. Герасименко О.О. Соціальний облік та нефінансова звітність як інструменти реалізації соціальної відповідальності. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія «Економіка»*. 2012. № 137. С. 39–43.
4. Годнюк І.В., Семенишена Н.В. Соціальний облік та звітність як інструменти соціальної відповідальності. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2017. Вип. 26(2). С. 131–140.

5. Левицька С.О. Соціальний облік: методичний підхід та організаційне забезпечення. *Вісник національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2014. № 797. С. 255–262.
6. Осадча О.О., Левицька С.О. Управлінський облік соціального забезпечення працівників на підприємстві. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Серія «Бухгалтерський облік, контроль і аналіз»*. 2016. Вип. 2–3. С. 214–227. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2016_2-3_14 (дата звернення: 15.11.2019).
7. Петренко С.М., Бесарабов В.О. Формування об'єктів соціально орієнтованого обліку та розкриття інформації про них у фінансовій та соціальній звітності. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія «Економічні науки»*. 2013. № 4. С. 183–192.
8. Чижевська Л.В. Поява та розвиток соціально орієнтованого обліку. *Качество экономического развития: глобальные и локальные аспекты* : материалы I междунар. науч.-практ. конф., г. Житомир, 24–25 мая 2007 г. Житомир, 2007. URL : <http://www.confcontact.com> (дата звернення: 10.12.2019).
9. Правдюк Н.Л. Соціальні аспекти бухгалтерського обліку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 12. С. 91–102.
10. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів з клієнтами» від 30.06.2017 (зі змінами і доповненнями). URL : https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/IFRS%2015_ukr_2016.pdf (дата звернення: 05.12.2019).
11. Соболева-Терещенко О.А., Жарнікова В.В. Особливості бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями в умовах застосування програм лояльності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2017. № 2(50). С. 325–332. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/18221> (дата звернення: 18.11.2019).
12. Сахаров П.О. Відображення програм лояльності з використанням бонусів у бухгалтерському обліку. *Бізнес Інформ*. 2013. № 10. С. 316–321.

References:

1. Osadchaya O.O. (2015) Oblikovo-analytychne zabezpechennia sotsialnoho kapitalu v suchasnykh ekonomichnykh umovakh [Accounting and analytical support of social capital in modern economic conditions]. *Bulletin of Zhytomyr state technological University. Series: Economic science*, no. 1, pp. 31–38. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2016_1_6 (accessed 21 November 2019).
2. Zhuk V.M. (2015) Instytutsionalna teoriia bukhgalterskoho obliku vidpovid na vyklyky suchasnosti [Institutional theory of accounting: a response to the challenges of modernity]. *Accounting and auditing*, no. 8-9, pp. 14–23.
3. Gerasimenko O.O. (2012). Sotsialnyi oblik ta nefinansova zvitnist yak instrumenty realizatsii sotsialnoi vidpovidalnosti [Social accounting and sustainability reporting as an instrument of the social responsibility]. *Bulletin of KNU. T. Shevchenko. Series: Economy*, no. 137, pp. 39–43.
4. Godnik I.V., Semenishin N.V. (2017) Sotsialnyi oblik ta zvitnist yak instrumenty sotsialnoi vidpovidalnosti [Social accounting as tools of social responsibility]. *Podolsky Bulletin: agriculture, technology, Economics*, no. 26(2), pp. 131–140.
5. Levitskaya S.O. (2014) Sotsialnyi oblik metodychni pidkhid ta orhanizatsiine zabezpechennia [Social accounting: methodological approach and organizational support]. *Herald of national University «Lviv Polytechnic». Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and problems of development*, no. 797, pp. 255–262.
6. Osadchaya O.O., Levitskaya S.O. (2016) Upravlinskyi oblik sotsialnoho zabezpechennia pratsivnykiv na pidpriemstvi [Management accounting of social security of employees in the enterprise]. *Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis. Series: Accounting, control and analysis*, no. 2-3, pp. 214–227. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2016_2-3_14 (accessed 15 November 2019).
7. Petrenko S.M., Bessarabov V.O. (2013) Formuvannia obektiv sotsialno orientovanoho obliku ta rozkryttia informatsii pro nykh u finansovii ta sotsialnii zvitnosti [Formation of social-oriented accounting and disclosure of information about them in financial and social reporting]. *Bulletin of Donetsk national University of Economics and trade named. Mikhail Tugan-Baranovsky. Series: Economic science*, no. 4, pp. 183–192.
8. Czyzewska L.V. (2007) Poiava ta rozvytok sotsialno orientovanoho obliku [Emergence and development of social-oriented accounting]. *The quality of economic development: global and local aspects : proceedings of the int. scientific-pract. (Ukraine, Zhytomyr, May 24-25, 2007)*, Available at: <http://www.confcontact.com> (accessed 10 Desember 2019).
9. Pravdyuk N.L. (2017) Sotsialni aspekty bukhgalterskoho obliku [Social aspects of accounting]. *Economy. Finance. Management: topical issues of science and practice*, no. 12, pp. 91–102.
10. International financial reporting standard 15, «Revenue from contracts with customers» (30.06.2017) (with changes and additions). Available at: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/IFRS%2015_ukr_2016.pdf (accessed 05 Desember 2019).
11. Soboleva-Tereshchenko O.A., Garnov V.V. (2017) Osoblyvosti bukhgalterskoho obliku rozrakhunkiv z pokupctsiamy v umovakh zastosuvannia proham loialnosti [Peculiarities of accounting of calculations with buyers in terms of loyalty programs]. *Scientific Bulletin of the Uzhgorod University. Series: Economics*, no. 2(50), pp. 325–332. Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/18221> (accessed 18 November 2019).
12. Sugars P.A. (2013) Vidobrazhennia proham loialnosti z vykorystanniam bonusiv u bukhgalterskomu obliku [Display of loyalty programs with the use of bonuses in accounting]. *Business Inform*, no. 10, pp. 316–321.